

VÁPENICKÁ PEC U HRADU HOLŠTEJNA

DAVID MERTA, JIŘÍ MERTA

V roce 1992 se uskutečnil amatérský archeologický výzkum v terénu dobře patrného reliktu vápenické pece asi 250 m SZ od zříceniny hradu Holštejna. Výzkum prováděl tehdejší starosta stejnojmenného městečka a vedoucí místního speleologického klubu Jiří Moučka (<http://mskholstejn.eu/osobnosti-mouka/>).

Vápenka byla částečně vylámana do svahu tvořeného vápencovým výchozem v blízkosti krasové hrany zvedající se nad planinou bývalého městečka. Nadzemní část byla vyzděna z vápence a prostor mezi takto vyzděnou pecí a okolním podložím byl částečně dorovnán. Zachoval se především prostor vlastní pece vystavěný na obdélné dispozici o rozměrech $1,8 \times 2,1$ m. Oproti okolnímu terénu byla zahloblena nejméně 1,4 m. Na západ se otvírala do předpeci dvojicí tahových kanálů, které byly vyzděny z kamene.

Ze zásypu tvořeného především drobným kamenem a lesním humusem bylo ze spodní vrstvy, která se vytvořila po zániku pece, vyzvednuto několik fragmentů keramiky. Ta se svou typologií hlásí někam do 14. století.

Vápenka zřejmě vyráběla vápno pro stavbu blízkého hradu Holštejna. Hrad se poprvé připomíná k roku 1278, kdy se po něm psal Hartman z Holštejna. Na začátku 14. století hrad drželi páni z Lipé, krátce na to přešel do majetku rodu, který se po hradu psal a užíval jej až do roku 1483. V tomto roce hrad prodali Dobešovi Černohorskému z Boskovic a ten pak po deseti letech Hynkovi z Popůvek, který jej nechal zpuštnout (Kuča 1997, 126–127; Samek 1994, 510–511; Plaček 2001, 225–227; Hosák 2004, 310; Papajík 2005, 45–46)¹. Podobnou situaci máme doloženu v případě hradu Obrany u Brna, kde se v obdobné vzdálenosti nacházela dvojice výrobních objektů s celkem čtyřmi vápenickými pecemi z konce 13. století, která zde byla vystavěna nepochybně jako výrobní zařízení pro vápno potřebné ke stavbě hradu (Merta 1977). Další snad analogickou situaci známe z Vyškova. Zde byla dvojice vápenických pecí z období vrcholného středověku odkryta nedaleko bývalého biskupského hradu (Kos 2003). Vzhledem k velikosti zmíněných vápenek i velikosti hradů, stejně tak vzhledem k době jejich existence, musíme v okolí Holštejna uvažovat o několika dalších vápenkách, které prozatím nebyly v krasovém terénu rozpoznány.

Mimo výroby vápna pro hrad bychom pak mohli uvažovat i o zásobování vápnem dnes již neexistujícího městečka (osídlení pod hradem poprvé připomínáno 1349, městečko pak roku 1430), které se rozkládalo pod krasovou hranou. I výstavba městečka by si dozajista vyžádala větší množství suroviny než by tato vcelku nevelká vápenka dokázala dodat.

Je tedy zřejmé, že v okolí Holštejna by se mělo nacházet větší množství středověkých vápenek, které svými produkty zásobovaly jak hrad, tak i zmíněné městečko.

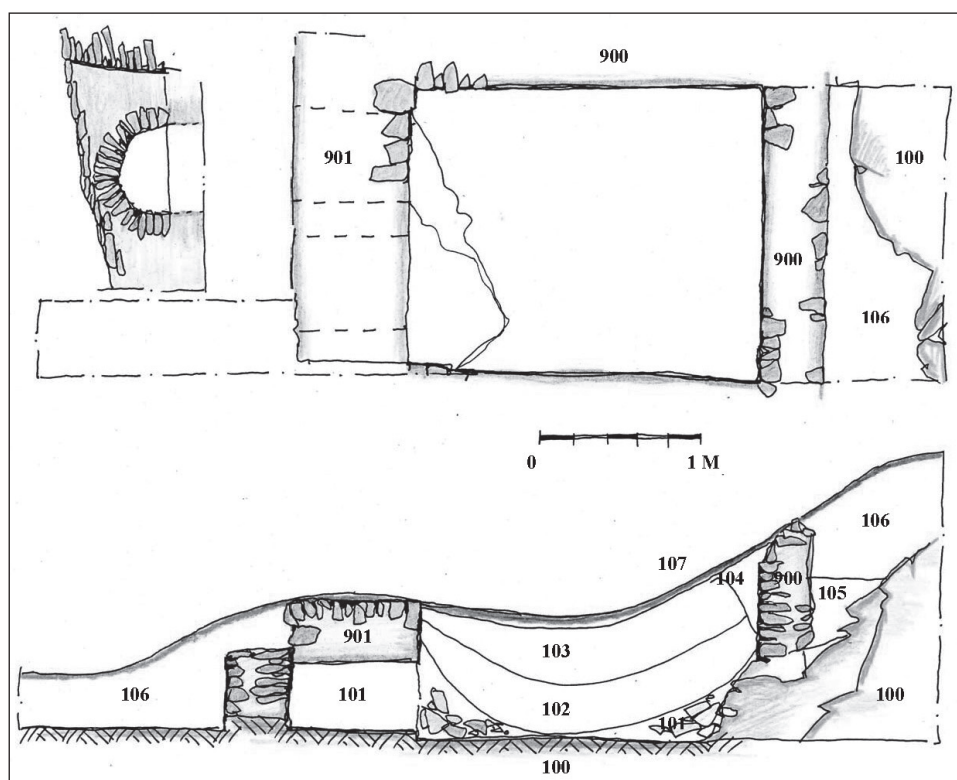
Poznámka

1) Dějiny majitelů hradu jsou velmi nejisté. Každý z autorů, jenž se touto problematikou zabýval, je sepsal jinak. Objasnění by si vyžadovalo samostatnou studii nebo monografii. Nejpersvědčivěji se na podkladě

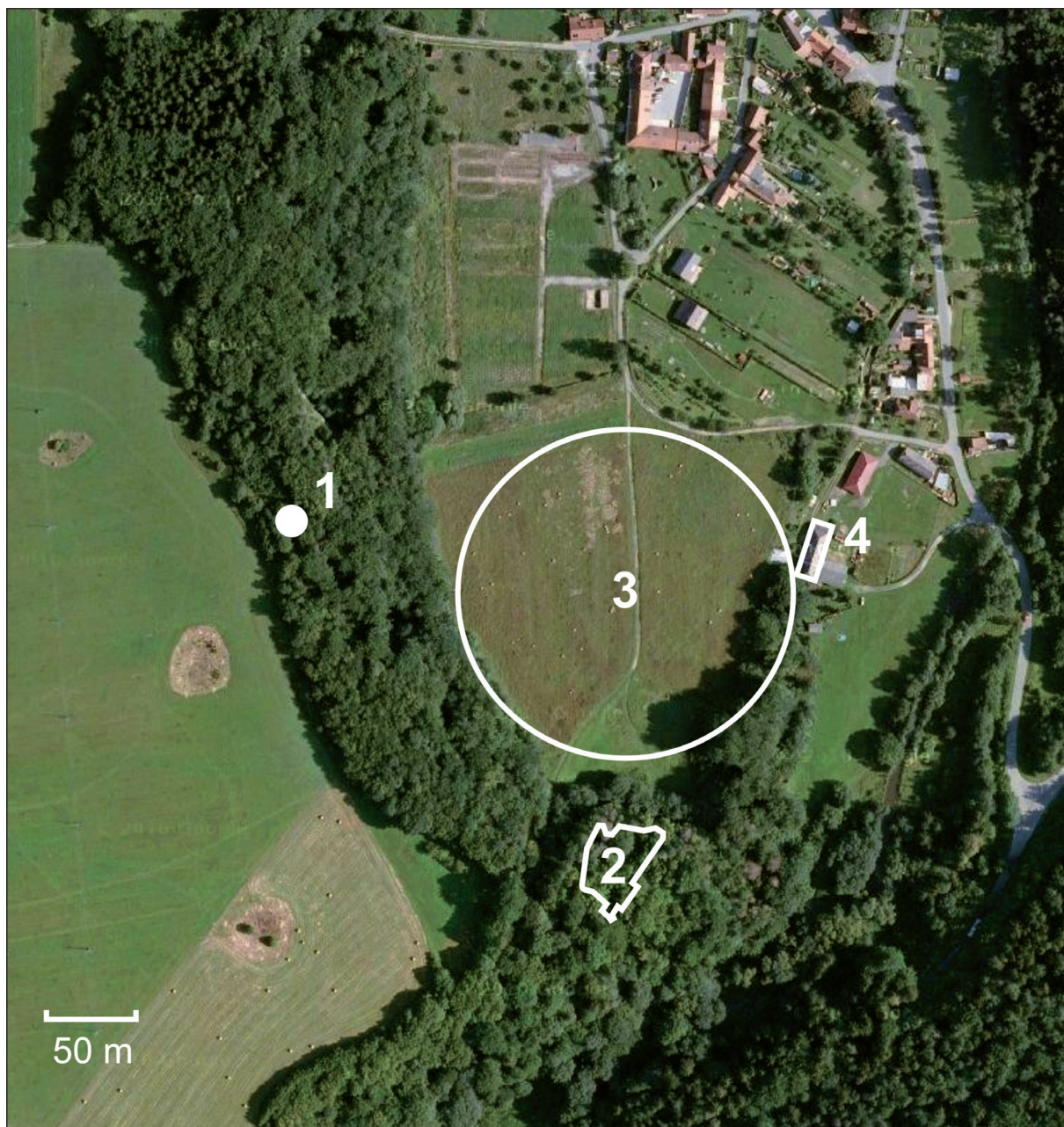
studia archivních pramenů k problematice pánů z Holštejna, jejich příbuzných a vlastnictví hradu vyslovil zřejmě David Papajík (Papajík 2005).

Literatura

- Hosák, L. 2004: Historický místopis země Moravskoslezské. Praha, reprint.
 Kos, P. 2003: Středověké vápenky ve Vyškově. *Pravěk* 12, 2002, 345–358.
 Kuča, K. 1997: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha.
 Merta, J. 1977: Středověké vápenické pece při Obránském hradě. In: *Archaeologia historica*, 1977, s. 239–246.
 Papajík, D. 2005: Páni ze Sovince. Dějiny rodu Moravských sudích. Praha.
 Plaček, M. 2001: Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí. Praha.
 Samek, B. 1994: Umělecké památky Moravy a Slezska. 1. svazek A/I. Praha.
<http://mskholstejn.eu/osobnosti-mouka>

Obr. 1: Holštejn, půdorys a řez vápenickou pecí. 900 obvodové kamenné zdivo pece, 901 zdivo s dvojicí tahových kanálů, 100 skalní podloží, 101 destrukce tělesa pece po jejím zániku, 102, 103 a 106 postupně vznikající zásyp terénní deprese v místě pece, 104 recentní výkop zřejmě staršího „výzkumu“, 105 dorovnávká mezi vyzdívkou pece a skalním podložím, 107 lesní humus

Obr. 2: Holštejn, lokalizace středověké vápenické pece. 1 – vápenická pec, 2 – zřícenina hradu Holštejna, 3 – zaniklé městečko Holštejn, 4 – vodní mlýn (zdroj mapy: <http://www.mapy.cz>)